

## Před poutí do Svaté země

**BETLEM**, naleznete spíše arabsky vyhlížející ospalé městečko, které částečně ožívá jen v době Vánoc a Velikonoc, kdy do něj směřují odvážlivci především z Evropy, kterým stojí za to vážít dlouhou cestu a trochu při ní i riskovat. Přímo pod chrámem mohou navštívit jeskyni, kde se podle tradice Ježíš narodil. Trefíte snadno podle značení na Nativity Grotto; uvnitř jeskyně se také nachází pověstná stříbrná hvězda, která má stejně jako bazilika nahoře poměrně pohnutou minulost. Katoličtí křesťané ji zde umístili v roce 1717, ale o 130 let později ji ortodoxní Řekové opět vyňali. Paradoxně to však byli opět muslimové, tedy přesněji osmanští Turci, kteří se zasloužili o její návrat.

V Betlémě, ležícím asi 10 km jižně od Jeruzaléma, se nejen podle Bible narodil Ježíš Kristus, ale nedaleko se také nachází židovské poutní místo, hrobka Jákobovy manželky Ráchel. Starý zákon také zmiňuje, že z Betléma pocházel izraelský král David, a proto se Betlém označoval jako Davidovo město. Lze tedy říci, že Židé byli první, kteří Betlém nebo jeho okolí počali považovat za posvátné.

Nejvýznamnější památkou v dnešním městě je bezesporu chrám Narození Páně, jedna z nejstarších křesťanských svatyní, pocházející už z druhé poloviny 3. století. Má stát přímo na místě Ježíšova narození a založila ji svatá Helena, matka byzantského císaře Konstantina Velikého. To už byl Betlém křesťanským centrem, které nemělo v podstatě téměř nic společného s původním místem hrobky Ráchel. Židovský stát už neexistoval, Betlém se nacházel v okrajové provincii Říma, a význam tedy měl už téměř výhradně křesťanský. Také právě zde svatý Jeroným přeložil značnou část Bible z řečtiny do latiny.

Obrat nastal s příchodem muslimských dobyvatelů v roce 637. Naštěstí a na rozdíl od jiných významných památek byl chrám ušetřen zkázy, a dokonce mohl dál sloužit křesťanům. Lze to vidět i jako jakousi předzvěst nadcházejících staletí, neboť pro muslimy je Ježíš taktéž uznávaným prorokem, byť ve zcela jiné roli, než jak jej chápeme my. Arabové tedy nepotírali zdejší křesťanskou tradici, ale na dlouhá staletí celou oblast dnešní Palestiny a Izraele obsadili. Samozřejmě s výjimkou křížáckých válek, kdy se Jeruzaléma i blízkého Betléma střídavě zmocňovali křesťanské i muslimské armády. Poprvé to bylo roku 1099, na Vánoce o rok později zde byl křížácký vojevůdce Balduin I. korunován prvním králem Jeruzalémského království.

Tehdy Betlém zažil výraznou obrodu, neboť do něj po dlouhé době začaly doslova proudit davy křesťanských poutníků. Toto období však nemělo mít dlouhého trvání: město bylo v roce 1187 opět dobyto Araby pod vedením slavného vojevůdce Saladina a křesťanští duchovní byli donuceni opět odejít. Nutno však uznat, že i tento vládce projevil jistou velkorysost, když o pět let později jejich návrat znovu povolil. Přišlo ještě několik vojenských zvratů, Betlém se ještě nakrátko vrátil pod křesťanskou nadvládu mezi lety 1229 – 1244, ale pak muslimská tolerance vůči křesťanům značně opadla. Křesťanští poutníci město opustili a Betlém se stal jen bezvýznamným městečkem, jakých bylo v Palestině bezpočet.

Jistý zlom nastal roku 1517, kdy celou zdejší oblast až do konce první světové války ovládali turečtí Osmané. Nadále byl ale Betlém muslimským městem. Teprve po druhé světové válce Betlém připadl do tzv. jeruzalémské zóny pod mezinárodní správou, do města opět začali proudit křesťané, ale další prudké zvraty na sebe nenechaly dlouho čekat.

Po vypuknutí palestinské války (1948), kdy Izrael musel poprvé bránit svou nezávislost, Betlém dobyla jordánská armáda a stáhlo se sem velké množství arabských uprchlíků z oblastí nově obsazených Izraelem. Právě tato vlna imigrantů zřejmě naposledy a natrvalo změnila poměr obyvatel Betléma ve prospěch Arabů oproti křesťanům. Pod kontrolou Jordánska oblast zůstala až do tzv. šestidenní války v roce 1967, kdy celý tzv. západní břeh Jordánu včetně Betléma obsadil Izrael. Od té doby sem po staletích opět proudí i poutníci židovští a Betlém se tak stal dalším z míst eskalovaných konfliktů mezi Izraelci a Palestinci.

Příkladem může být rok 2002, kdy jako odpověď na teroristickou akci do Betléma přijela izraelská armáda a chrám Narození Páně obsadilo téměř dvě stě Palestinců. Zemřelo devět lidí, chrám zůstal neporušen. Zřejmé ale je, že Betlém spíše než křesťanským poutním místem zůstává kontroverzním bodem nedaleko osmimetrové betonové zdi oddělující autonomní palestinská území od státu Izrael.

Skutečnost, že se město nachází těsně u zdi, se dnes podepisuje snad na všem, co se Betléma týká. Je těžké si představit, že byste vstupovali na jedno z nejdůležitějších křesťanských posvátných míst a neprocházeli přitom přísnou kontrolou izraelské armády. Až za mohutnou ocelovou branou, střeženou obrněnými transportéry a tanky, se před vámi otevře výhled na zaprášené arabské město.

Jak se zdá, situace v Betlémě se v poslední době poněkud uklidňuje. Letos do města na Vánoce zavítalo až dvakrát více návštěvníků než vloni. Přesná čísla nejsou známa, ale hovoří se o desítkách tisíc turistů za celý rok. Otázkou je, jak dlouho mír nebo alespoň příměří vydrží, když závisí na nevyočitatelných akcích radikálních, především muslimských skupin. Jedno je však jisté: i kdyby Betlém už zůstal bez válek a ničení, křesťanským nebude. Naopak, podíl křesťanských obyvatel nadále prudce klesá jednak z důvodů emigrace do Evropy, druhá díky vysoké porodnosti arabských komunit. Dnes není křesťanů ve městě ani třetina, hovoříme-li tedy o jeho obyvatelích. Můžeme si tak přát, aby místo, kde se narodil Ježíš a na jehož učení stojí velká část evropské kultury, bylo pro Evropany nebo obecně křesťany alespoň přístupné a přátelské. Byť Betlém bude zřejmě už definitivně arabským.

*Miroslav Byrtus*